

Opbrengsten van het vmbo in de G4

Resultaten van een
inspectieonderzoek naar het
rendement van vmbo-scholen
in de vier grote steden

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding 5**

- 2 Onderzoeksvragen en opzet 7**
 - 2.1 Onderzoeksvragen 7
 - 2.2 Opzet van het onderzoek 7

- 3 Resultaten 9**
 - 3.1 Rendement bovenbouw op vmbo-scholen 9
 - 3.2 Verdeling lwoo-leerlingen over vmbo-scholen 10
 - 3.3 Lwoo-leerlingen, examenresultaten en uitvalrisico 11
 - 3.4 Verschillen tussen groepen bij examenresultaten en schooluitval op vmbo-scholen 13
 - 3.5 De samenhang tussen lwoo, etniciteit en rendement 14
 - 3.6 Kenmerken van vmbo-scholen met hoog en laag rendement 14

- 4 Conclusies 18**

1 Inleiding

Het voortgezet onderwijs staat de laatste tijd voortdurend in de belangstelling. De aandacht richt zich op allerlei terreinen, maar het element 'opbrengsten', in de vorm van leerlingresultaten, staat vaak centraal. Dit geldt zeker voor de discussies over de kwaliteit van het vmbo; hierbij zijn verschillende aspecten van de leerlingresultaten voortdurend aan de orde.

Dit alles gebeurt mede vanwege de manier waarop de inspectie vanaf augustus 2007 de opbrengsten van het voortgezet onderwijs beoordeelt en daarover op internet publiceert.

Bij de discussies over het rendement van het voortgezet onderwijs nemen de vmbo-scholen en -afdelingen in de vier grote steden Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht (G4) een aparte plaats in. De aanleiding hiervoor is het feit dat de opbrengsten van deze vmbo-scholen achterblijven bij die van de rest van het land.

In het licht van deze discussies heeft de inspectie een verkennend onderzoek uitgevoerd naar de opbrengsten van vmbo-scholen en -afdelingen in de G4. De directe aanleiding voor het tijdstip van het onderzoek is de discussie over leerlingen met een indicatie voor leerwegondersteunend onderwijs (lwo), die niet deelnemen aan toetsen in het basisonderwijs. Het aantal leerlingen dat aan het eind van de basisschool om deze reden geen eindtoets maakt, lijkt met name in de G4 te groeien. Hierbij speelt vervolgens de vraag of deze leerlingen zich voldoende kunnen ontwikkelen en een succesvolle schoolloopbaan hebben in, met name, het vmbo.

Dit rapport is het resultaat van een verkennend inspectieonderzoek. Het doel van dit onderzoek is om beter inzicht te krijgen in de kwaliteit van de opbrengsten in het vmbo in de G4 en de factoren die daarbij een rol spelen.

De inspectie heeft hierbij zo veel mogelijk bestaande gegevens over de opbrengsten van de leerlingen gebruikt, om de scholen niet onnodig te belasten. Het onderzoek is gebaseerd op 891 vmbo-scholen met vmbo-leerlingen in leerjaar 3 en 4, waarvan 109 vmbo-scholen in de G4 en 782 in de rest van Nederland.

Hoofdstuk 2 beschrijft de onderzoeksvragen en de opzet van het onderzoek. In hoofdstuk 3 staan de resultaten van het onderzoek, plus een analyse van die resultaten. Hoofdstuk 4 bevat de conclusies.

2 Onderzoeksvragen en opzet

2.1 Onderzoeksvragen

Het onderzoek is gericht op het rendement in de bovenbouw van het vmbo, met name op de vmbo-scholen en -afdelingen in de G4, mede in vergelijking met de rest van Nederland.

Met het rendement in de bovenbouw bedoelt de inspectie de mate waarin een school erin slaagt om leerlingen een diploma te laten behalen in een periode van twee jaar vanaf leerjaar 3.

De onderzoeksgroep waarop de inspectie zich heeft gebaseerd, bestaat uit de 891 vmbo-scholen met leerlingen in leerjaar 3 en 4. Daarvan bevinden zich 109 vmbo-scholen in de G4 en 782 scholen in de rest van Nederland.

De analyses zijn voornamelijk gebaseerd op de gegevens van de Opbrengstenkaart 2006.

De onderzoeksvragen luiden als volgt:

1. Hoe is het rendement in de bovenbouw op vmbo-scholen ¹ in de G4 in vergelijking met de rest van Nederland?
2. Is er sprake van concentraties lwoo-leerlingen op bepaalde vmbo-scholen in de grote steden of heeft elke school een vergelijkbaar percentage lwoo-leerlingen?
3. Indien er sprake is van concentraties: is op vmbo-scholen met relatief veel lwoo-leerlingen sprake van minder goede examenresultaten en meer schooluitval dan op vmbo-scholen met minder lwoo-leerlingen?
4. Zijn, wat betreft examenresultaten en schooluitval op vmbo-scholen (met veel lwoo-leerlingen), verschillen tussen groepen, zoals tussen verschillende leerwegen, sectoren, geslacht, etniciteit en lwoo-leerlingen?
5. Is er een samenhang tussen factoren als lwoo-leerlingen, etniciteit en onderwijsrendement?
6. Wat zijn kenmerken van vmbo-scholen met heel goede opbrengsten en van scholen met zwakke opbrengsten?

2.2 Opzet van het onderzoek

Het onderzoek is in drie fases uitgevoerd.

Fase 1

De inspectie heeft bestaande data geanalyseerd van de opbrengsten van de vmbo-leerlingen en vmbo-scholen in Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht, aan de hand van de onderzoeksvragen 1 tot en met 5. Deze data zijn afgeleid van de gegevens van de Opbrengstenkaart 2006. Hierbij geldt het volgende:

- In eerste instantie zijn de resultaten berekend voor de G4, in relatie tot de landelijke resultaten.

¹ In dit rapport wordt vanaf hier gesproken over 'vmbo-scholen'. Hiermee worden de scholen voor voortgezet onderwijs bedoeld die ten minste bestaan uit een vmbo-afdeling, met een bovenbouw.

- Met rendement wordt bedoeld de mate waarin een school erin slaagt om leerlingen een diploma te laten behalen in een periode van twee jaar vanaf leerjaar 3.
- Schooluitval is in principe opgevat als het aandeel leerlingen dat vroegtijdig de school verlaat zonder duidelijke bestemming en zonder examens te doen. De precieze samenstelling van de variabele is mede afhankelijk van de beschikbare data.
- De analysemogelijkheden omtrent (combinaties van) verschillende deelgroepen (lwoo-indicatie, leerwegen, enz.) in de steden zijn mede afhankelijk geweest van het aantal beschikbare cases.
- In beginsel is gebruik gemaakt van beschrijvende statistiek. Waar dat mogelijk en relevant bleek, is gekozen voor methoden die statistische samenhang vaststellen (zoals variantie-analyse, correlatie, regressie).

Van de analyse uit deze fase is een technisch rapport beschikbaar.

Fase 2

De resultaten van de analyses zijn gebruikt om antwoord te geven op onderzoeksvraag 6, te weten de kenmerken van vmbo-scholen met heel goede opbrengsten en van scholen met zwakke opbrengsten. Hiervoor heeft de inspectie de resultaten uit fase 1 voorzien van een expertoordeel. De beschikbare informatie over de scholen in de database van de inspectie en de informatie van de inspecteurs zijn hierbij gebruikt. Hierbij waren vragen aan de orde als:

- Herkennen de inspecteurs voor voortgezet onderwijs de analyses?
- Zijn er verklaringen te geven voor de verschillen tussen de beide steden?
- Zijn er verklaringen voor goed en slecht presterende scholen?

Fase 3

De expertoordelen uit fase 2 hebben onvoldoende gegevens opgeleverd over de kenmerken van scholen met een hoog dan wel laag rendement, dat wil zeggen de beantwoording van onderzoeksvraag 6. Daarom is besloten een onderzoeksfase toe te voegen.

Uit de 109 vmbo-scholen in de G4 zijn twaalf scholen geselecteerd. Deze scholen vormen zes groepjes van twee scholen. De twee scholen uit een groepje komen overeen voor wat betreft de kenmerken van de leerlingenpopulatie, maar verschillen sterk in het rendement bovenbouw, zoals blijkt uit de Opbrengstenkaarten 2006 en 2007.

In een rondetafelconferentie hebben vertegenwoordigers van de schoolleiding van de twaalf vmbo-scholen samen met de inspectie gezocht naar aanvullende kenmerken van scholen met een hoog dan wel laag rendement.

3 Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek beschreven. Dit gebeurt per onderzoeksvraag.

3.1 Rendement bovenbouw op vmbo-scholen

De eerste onderzoeksvraag luidt:

Hoe is het rendement in de bovenbouw op vmbo-scholen in de G4 in vergelijking met de rest van Nederland?

Het rendement bovenbouw is gedefinieerd als het percentage onvertraagde doorstroom van leerjaar 3 naar het behalen van het (vmbo-)diploma.

Met behulp van de Opbrengstenkaart 2006 is berekend welk percentage leerlingen van een vmbo-school zonder vertraging is doorgestroomd in de bovenbouw, tot en met het diploma (tabel 3.1a). Hierbij zijn de vmbo-scholen in drie categorieën verdeeld: vmbo-scholen waar minder dan 80 procent van de leerlingen onvertraagd doorstroomde tot en met het diploma, vmbo-scholen waar dit voor 80 tot 93 procent van de leerlingen gold en vmbo-scholen met meer dan 93 procent onvertraagde doorstromers.

De verdeling van de categorieën is zo gekozen dat 20 procent van het totaal aantal vmbo-scholen in Nederland in de categorie valt met het hoogste rendement (van meer dan 93 procent). Dit betekent dat 20 procent van alle vmbo-scholen in de laagste categorie (van 1 tot en met 80 procent) valt.

In de G4 heeft 6 procent van de vmbo-scholen een rendement van meer dan 93 procent. In de rest van Nederland is dat percentage 23 procent. Dat is bijna vier keer hoger. Wat betreft de vmbo-scholen met een rendement onder de 80 procent, scoort de G4 met 48 procent drie keer hoger dan de rest van Nederland, waar dat percentage 16 procent is.

Tabel 3.1a Rendement in de bovenbouw van vmbo-scholen met vmbo-leerlingen in leerjaar 3 en 4 in de G4 en in de rest van Nederland.

Rendement bovenbouw	G4	rest	Nederland
	Aantal vmbo-scholen (%)	Aantal vmbo-scholen (%)	Aantal vmbo-scholen (%)
1% t/m 80%	52 (48%)	122 (16%)	174 (20%)
80% t/m 93%	51 (47%)	481 (62%)	532 (60%)
Rendement >93%	6 (6%)	179 (23%)	185 (20%)
aantal vmbo-scholen	109 (100%)	782 (100%)	891 (100%)

Leeswijzer: In de G4 heeft 6 procent van de 109 vmbo-scholen een rendement van meer dan 93 procent.

Een analyse van de gegevens van de vier grote steden afzonderlijk (tabel 3.1b) laat zien dat in alle vier de grote steden het relatieve aandeel van vmbo-scholen met een rendement onder de 80 procent aan de hoge kant is. Het aandeel van de vmbo-scholen met een rendement boven de 93 procent ligt in alle vier de grote steden onder het landelijk gemiddelde. Naast deze overeenkomst zijn er ook verschillen tussen de vier grote steden. Zo is te zien dat Amsterdam in de categorie 'opbrengst>93%' het beter doet dan Rotterdam. In de categorie tot 80

procent scoort Amsterdam 50 procent. Rotterdam heeft met 39 procent minder vmbo-scholen in deze categorie. Utrecht heeft hier met 64 procent de hoogste score.

Tabel 3.1b Het rendement in de bovenbouw van de vmbo-scholen in de steden van de G4 en de rest van Nederland.

Rendement	Amsterdam	Den Haag	Rotterdam	Utrecht	overig	Nederland
1 t/m 80%	18 (50%)	11 (48%)	14 (39%)	9 (64%)	122 (16%)	174 (20%)
80% t/m 93%	15 (42%)	10 (43%)	21 (58%)	5 (36%)	481 (62%)	532 (60%)
Opbrengst >93%	3 (8%)	2 (9%)	1 (3%)	0 (0%)	179 (23%)	185 (21%)
aantal (%) vmbo-scholen	36 (100%)	23 (100%)	36 (100%)	14 (100%)	782 (100%)	891 (100%)

Uit bovenstaande tabellen en uit de nadere analyse van de opbrengstgegevens valt het volgende af te leiden.

In de G4 komen de inspectie vaker vmbo-scholen tegen met een rendement onder de 80 procent dan in de rest van Nederland. Het aandeel van alle G4 steden voor scholen met een rendement boven de 93 procent ligt ver onder het landelijk gemiddelde.

Daarnaast zijn er nog andere verschillen. Amsterdam scoort in de categorie rendement meer dan 93 procent beter dan Rotterdam. In de categorie rendement tot 80 procent scoort Amsterdam 50 procent. Rotterdam heeft met 39 procent minder vmbo-scholen in deze categorie. Utrecht heeft hier met 64 procent de hoogste score.

Het valt op dat binnen vmbo-scholen met lage opbrengsten in Amsterdam er vmbo-scholen zijn met een hoog en met een laag percentage lwoo-leerlingen. In de groep scholen met een laag percentage lwoo-leerlingen in combinatie met lage en hoge opbrengsten valt op dat het percentage niet-westerse allochtonen vaak hoger is bij de groep met lage opbrengsten. Ten slotte blijkt dat het percentage leerlingen met lwoo-indicatie in beide groepen veel minder sterk schommelt.

3.2 Verdeling lwoo-leerlingen over vmbo-scholen

De tweede onderzoeksvraag luidt:

Is er sprake van concentraties lwoo-leerlingen op bepaalde vmbo-scholen in de grote steden of heeft elke school een vergelijkbaar percentage lwoo-leerlingen?

Zoals uit tabel 3.2a blijkt, komen vmbo-scholen met meer dan 50 procent lwoo-leerlingen in de bovenbouw meer voor in de G4. 15 procent van de vmbo-scholen in de G4 heeft meer dan 50 procent lwoo-leerlingen. In de rest van Nederland is dit 6 procent.

Op bijna de helft van de vmbo-scholen in de G4 komen geen lwoo-leerlingen voor. Dit kan komen omdat deze scholen geen lwoo-licentie hebben of omdat het een bewust beleid van het bevoegd gezag is om lwoo-leerlingen te concentreren op enkele scholen onder het bestuur.

Tabel 3.2a Percentage lwoo-leerlingen in het 3e en 4e leerjaar per vestiging in de G4 en de rest van Nederland

% lwoo-leerlingen per vestiging	Aantal vmbo-scholen			Percentage vmbo-scholen		
	G4	rest	Nederland	G4	rest	Nederland
0% lwoo-leerlingen	45	320	365	41%	41%	41%
0% t/m 25%	24	239	263	22%	31%	29%
25% t/m 50%	24	179	203	22%	23%	23%
50% t/m 75%	10	28	38	9%	4%	4%

75% t/m 100%	6	17	23	6%	2%	3%
Totaal vmbo-scholen	109	783	892	100%	100%	100%

Het percentage lwoo-leerlingen in Amsterdam en Rotterdam verschilt niet veel van elkaar. In Rotterdam zijn meer vmbo-scholen met een lwoo-percentage tot 50 procent. Dit volgt de landelijke verdeling. In Amsterdam heeft 25 procent van de vmbo-scholen meer dan 50 procent lwoo-leerlingen.

Tabel 3.2b Het aantal en percentage lwoo-leerlingen in het 3e en 4e leerjaar per vestiging in Amsterdam en Rotterdam

% lwoo-leerlingen per vestiging	Amsterdam	Rotterdam	Landelijk
	Aantal vmbo-scholen	Aantal vmbo-scholen	Aantal vmbo-scholen
0%	14 (39%)	15 (42%)	365 41%
0,0% t/m 50%	13 (36%)	18 (50%)	466 52%
>50%	9 (25%)	3 (8%)	61 7%
Aantal en % vmbo-scholen	36 (100%)	36 (100%)	892 100%

Leeswijzer: In Amsterdam heeft 25 procent van de 36 vmbo-scholen meer dan 50 procent lwoo-leerlingen in de leerjaren 3 en 4 van het vmbo

In de G4 zitten in de categorie 50-75 procent ruim een kwart lwoo-leerlingen. In de rest van Nederland is dit ruim tien procent. Opvallend is dat in Amsterdam bijna de helft van alle lwoo-leerlingen uit de G4 zit. Binnen Amsterdam zit 61 procent op vmbo-scholen met meer dan 50 procent lwoo-leerlingen. Hier is dus sprake van een dubbele concentratie.

3.3 Lwoo-leerlingen, examenresultaten en uitvalrisico

De derde onderzoeksvraag luidt:

Indien er sprake is van concentraties van lwoo-leerlingen: is op vmbo-scholen met relatief veel lwoo-leerlingen sprake van minder goede examenresultaten en meer schooluitval dan op vmbo-scholen met minder lwoo-leerlingen?

Deze onderzoeksvraag betreft dus niet alleen het rendement in de bovenbouw, maar gaat over de algehele resultaten van de vmbo-school. Die resultaten zijn hier uiteengelegd in het percentage geslaagden en in het risico op (school)uitval.

Examenresultaten

Op de 891 vmbo-scholen is 6 procent van de leerlingen afgewezen bij het examen. Dit betekent dat 94 procent is geslaagd.

Van de vmbo-scholen in de G4 met leerlingen in de leerjaren 3 en 4 zit 27 procent in de categorie 'meer dan 15 procent gezakt'. In de rest van Nederland is dit 4 procent.

25 procent van de vmbo-scholen in de G4 en 55 procent van de vmbo-scholen in de rest van Nederland behoort tot de categorie 'minder dan 5 procent gezakten'.

Tabel 3.3a Percentage vmbo-scholen naar aantal gezakten

% gezakte leerlingen	% vmbo-scholen		
	G4	rest	Nederland
0% t/m 5%	25%	55%	51%
5% t/m 15%	48%	41%	42%
Gezakt > 15%	27%	4%	7%
Totaal	100%	100%	100%

In de G4 scoren alle steden hoog in de categorie boven de 15 procent gezakt. Den Haag heeft in deze categorie de laagste score (18 procent). Dat betrekkelijk positieve beeld wordt deels teniet gedaan doordat Den Haag in de categorie 0 t/m 5 procent gezakten achterblijft bij Amsterdam en Rotterdam. In Utrecht is geen enkele vestiging met minder dan 5 procent gezakten.

Tabel 3.3b Percentage vmbo-scholen naar aantal gezakten in de G4 afzonderlijk

% gezakte leerlingen	% vmbo-scholen					
	Amsterdam	Den Haag	Rotterdam	Utrecht	Overig	Nederland
0% t/m 5%	30%	18%	31%	0%	55%	51%
5% t/m 15%	42%	64%	37%	67%	41%	42%
gezakt > 15%	27%	18%	31%	33%	4%	7%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Nadere analyse van de examenresultaten van vmbo-scholen met veel en weinig lwoo-leerlingen levert het volgende op.

Zowel voor de G4 als voor de rest van Nederland zijn vmbo-scholen met veel en weinig lwoo-leerlingen afgezet tegen vmbo-scholen met veel of weinig gezakte leerlingen. Bij de G4 blijkt er geen statistisch verband te zijn tussen het aandeel lwoo-leerlingen op de vmbo-school en het percentage gezakten. Voor de rest van Nederland lijkt dat verband er wel te zijn: vmbo-scholen met een hoger percentage lwoo-leerlingen hebben ook een hoger percentage gezakten.

Verder valt op dat, zowel in de G4 als in de rest van Nederland, vmbo-scholen met 25 tot 100 procent lwoo-leerlingen het het minst goed doen.

Uitvalrisico

Om het uitvalrisico in beeld te brengen, is uitgegaan van het aantal vmbo-leerlingen dat in het voorafgaande schooljaar in leerjaar 3 zat en in het volgende schooljaar bij de telling van 1 oktober niet is terug te vinden in het bestand van leerlingen in het voortgezet onderwijs. Dat kan met tussentijdse uitval uit onderwijs te maken hebben, maar ook met:

- overlijden;
- terug naar geboorteland;
- later ingeschreven bijvoorbeeld als gevolg van een verhuizing;
- de overgang naar een opleiding in het BVE (ROC);
- de overgang naar niet bekostigd onderwijs.

Hoewel er meerdere redenen zijn waardoor er geen sprake hoeft te zijn van een uitval uit het onderwijs, wordt met deze maat een bovengrens voor uitval uit het onderwijs aangegeven.

Als de G4 met de rest van Nederland vergeleken wordt, dan is duidelijk dat ruim een derde van de vmbo-scholen in de categorie zit met meer dan 10 procent uitvalrisico. Voor de rest van Nederland is dit 10 procent (tabel 3.3c).

Tabel 3.3c Percentage uitvalrisico op de vmbo-scholen

Uitvalrisico	Percentage vmbo-scholen		
	G4	Rest	Nederland
minder dan 5% uitvalrisico	28%	56%	52%
5% t/m 10% uitvalrisico	35%	34%	34%
meer dan 10% uitvalrisico	37%	10%	14%
Totaal	100%	100%	100%

In de G4 zijn relatief meer vmbo-scholen in de categorie 'meer dan 10 procent uitvalrisico' dan in de rest van Nederland. In de G4 zit op die 39 vmbo-scholen in

de categorie 'meer dan 10 procent uitvalrisico' bijna 60 procent van totale uitval in de G4. In de rest van Nederland is dat bijna 30 procent. Hieruit kan worden geconcludeerd dat de uitval in de G4 zich meer concentreert bij de vmbo-scholen in de categorie 'meer dan 10 procent uitvalrisico' dan in de rest van Nederland. Dit betekent dat er in de G4 vmbo-scholen zijn met een veel hoger uitvalrisico dan op een gemiddelde vmbo-school.

Uit de analyses van de inspectie is niet duidelijk geworden of er een relatie is tussen een hoog percentage lwoo-leerlingen en een hoog uitvalrisico.

3.4 Verschillen tussen groepen bij examenresultaten en schooluitval op vmbo-scholen

De vierde onderzoeksvraag luidt:

Zijn er, wat betreft examenresultaten en schooluitval op vmbo-scholen (met veel lwoo-leerlingen), verschillen tussen groepen, zoals tussen verschillende leerwegen, sectoren, geslacht, etniciteit en lwoo-indicatie?

Er wordt allereerst ingegaan op de relatie tussen gezakten en niet-westerse allochtonen op vmbo-scholen. Daarna wordt gekeken naar de relatie tussen lwoo-indicatie en etniciteit op een vmbo-school. In beide gevallen gaat het om alle leerwegen die op die vmbo-scholen voorkomen.

Vervolgens wordt ingegaan op de samenhang tussen het aandeel leerlingen in vmbo-4 die de basisberoepsgerichte leerweg volgen en het percentage gezakten op die vmbo-school. En ten slotte wordt het percentage gezakten gerelateerd aan het aandeel jongens.

Gezakten en niet-westerse allochtone leerlingen

In de G4 is het aandeel vmbo-scholen met meer dan 25 procent niet-westerse allochtone leerlingen relatief hoger dan in de rest van Nederland.

Hoge percentages gezakten komen voor op vmbo-scholen waar veel niet-westerse allochtone leerlingen zitten.

In de G4 zit 27 procent van de vmbo-scholen in de categorie 'meer dan 15 procent gezakt'. Bij al deze in totaal 28 vmbo-scholen is het aandeel niet-westerse allochtone leerlingen meer dan 25 procent. Van de 25 vmbo-scholen met minder dan 5 procent gezakten hebben negen scholen een percentage niet-westerse allochtone leerlingen lager dan 25 procent.

Er is daarmee een positief verband tussen het aantal niet-westerse allochtone leerlingen op een vmbo-school en het aantal gezakten.

Lwoo en etniciteit

In de G4 is het aandeel vmbo-scholen met een percentage niet-westerse allochtone leerlingen van meer dan 25 procent hoger dan in de rest van Nederland. Als gekeken wordt naar de relatie tussen een hoog percentage niet-westerse allochtone leerlingen en een hoog percentage lwoo-leerlingen, dan is er geen verband bij de G4.

Op 80 van de 109 vmbo-scholen in de G4 zitten meer dan 25 procent niet-westerse allochtone leerlingen. Bij deze tachtig scholen zitten zowel scholen met weinig lwoo-leerlingen (op 44 scholen zit minder dan 25 procent lwoo-leerlingen) als scholen met veel lwoo-leerlingen (op 29 scholen meer dan 50 procent).

Bij de rest van Nederland is wel sprake van een verband. Daar geldt dat op een vestiging met een hoog percentage niet-westerse allochtone leerlingen vaker een hoog percentage lwoo-leerlingen wordt aangetroffen. Een verklaring van dit verschil tussen de G4 en de rest van Nederland is op basis van de uitgevoerde analyses nog niet te geven. Hiervoor zijn aanvullende analyses nodig.

Basisberoepsgerichte leerweg

In de G4 zit een kwart van de vmbo-scholen in de categorie meer dan 15 procent gezakten. In de rest van Nederland is dit 2 procent. Het percentage '15 procent gezakten' komt in de G4 net zo vaak voor bij vmbo-scholen met 0 procent leerlingen in de basisberoepsgerichte leerweg als bij vmbo-scholen met meer dan 60 procent leerlingen in de basisberoepsgerichte leerweg. Er is geen aantoonbare samenhang tussen het aandeel gezakten en het aandeel leerlingen met een basisberoepsgerichte leerweg op een vestiging.

Aandeel jongens

Het aandeel jongens in het vmbo vertoont geen samenhang met het percentage gezakten, noch in de G4, noch in de rest van Nederland.

3.5 De samenhang tussen lwoo, etniciteit en rendement

De vijfde onderzoeksvraag luidt:

Is er een samenhang tussen factoren als lwoo- leerlingen, etniciteit en het onderwijsrendement?

Uit de analyses van de inspectie is geen significante samenhang gebleken tussen het percentage lwoo-leerlingen in leerjaar 4 van de vmbo-scholen en het percentage gezakte leerlingen. Wel is er een vrij sterke positieve samenhang tussen het percentage gezakten en het percentage niet-westerse allochtone leerlingen. Een hoog percentage niet-westerse allochtone leerlingen correleert met een hoog percentage gezakten. Dit geldt zowel voor de vmbo-scholen in de G4 als voor die in de rest van Nederland.

Ook is er een opvallende negatieve samenhang tussen het percentage niet-westerse allochtone leerlingen en het rendement (onvertraagde doorstroom naar diploma). Dit betekent dat in de G4 bij een toenemend percentage niet-westerse allochtone leerlingen het rendement afneemt. In de rest van Nederland zijn dezelfde verbanden gevonden.

3.6 Kenmerken van vmbo-scholen met hoog en laag rendement

De zesde en laatste onderzoeksvraag luidt:

Wat zijn kenmerken van vmbo-scholen met heel goede opbrengsten en van vmbo-scholen met zwakke opbrengsten?

Zoals in paragraaf 3.1 al is aangegeven varieert het rendement (onvertraagde doorstroom van leerlingen in de bovenbouw naar diploma) van vmbo-scholen

sterk. Op de 109 vmbo-scholen in de G4 varieert dat van zeven vmbo-scholen waar minder dan 50 procent van de leerlingen onvertraagd het diploma behaalt tot zeventien vmbo-scholen waar dit voor meer dan 90 procent van de leerlingen geldt.

Uit de resultaten van de analyses en uit de expertoordelen daarover van de inspecteurs kwamen weinig gegevens naar voren over de kenmerken van scholen met hoog dan wel laag rendement (dat wil zeggen: de beantwoording van onderzoeksvraag 6) anders dan kenmerken van de leerlingpopulatie, met name het percentage niet-westerse allochtone leerlingen.

Uit de 109 vmbo-scholen in de G4 heeft de inspectie daarom als aanvullende onderzoeksactiviteit twaalf scholen geselecteerd. Deze scholen vormen zes groepjes van twee scholen. De twee scholen uit een groepje komen overeen voor wat betreft de kenmerken van de leerlingpopulatie (percentages lwoo-leerlingen en niet-westerse allochtone leerlingen), maar verschillen sterk in het rendement bovenbouw, zoals blijkt uit de Opbrengstenkaarten 2006 en 2007.

In een rondetafelconferentie hebben vertegenwoordigers van de schoolleiding van de twaalf vmbo-scholen samen met de inspectie gezocht naar aanvullende kenmerken van scholen met een hoog dan wel laag rendement.

Uit de rondetafelconferentie kwamen de volgende suggesties voor aanvullende kenmerken van vmbo-scholen in de G4 met een hoog rendement naar voren:

- **Percentage zij-instroom in de bovenbouw**
Veel vmbo-scholen in de G4 hebben te maken met leerlingen die op een vmbo-school op eigen initiatief vertrekken of worden verwijderd. Deze leerlingen stromen met deze achtergrond in de bovenbouw in en dat verkleint hun kans op onvertraagde doorstroom.
- **Ziekteverzuim docenten**
Bij een hoog ziekteverzuim in de bovenbouw ontstaat onrust, hetgeen de onvertraagde doorstroom van leerlingen negatief beïnvloedt.
- **Aantal en soorten sectoren**
Hoe meer sectoren een vmbo-school bevat, hoe lastiger het kan zijn om een hoog rendement te realiseren. Bovendien blijkt het moeilijker om bij de ene sector (bijvoorbeeld techniek) een hoog rendement te halen dan bij een andere sector.
- **Andere leerlingkenmerken dan lwoo of etniciteit**
Volgens een groot deel van de schoolleiders spelen andere leerlingkenmerken dan lwoo-indicatie en etniciteit een belangrijke rol bij de hoogte van het rendement. Hierbij zijn de volgende kenmerken genoemd:
 - leerachterstanden;
 - sociale klasse;
 - praktijkgerichtheid.Hierbij kan worden opgemerkt dat het element 'leerachterstanden' een onderdeel van de lwoo-indicatie uitmaakt. Bij het aspect 'praktijkgerichtheid' lijkt het interessant om na te gaan of deze leerlingen meer gebruik maken van een leerwerktraject.
- **Aantal postcodegebieden**
Als de leerlingen van een vmbo-school afkomstig zijn uit een groot aantal verschillende postcodegebieden, dan zou dat naar de mening van de schoolleiders een ondersteunende of juist een belemmerende factor

voor het rendement kunnen zijn.

Het is een bevorderende factor als de achtergrond van het groot aantal postcodegebieden een bewuste keuze voor een verder weg gelegen school is. Maar hetzelfde verschijnsel kan ook duiden op het feit dat de leerlingen 'geen andere keuze' hadden. In dat geval is het een belemmerende factor.

- **Groepering lwoo-leerlingen**
Uit de rondetafelconferentie bleek dat de wijze waarop de lwoo-leerlingen gegroepeerd zijn (verspreid over alle klassen, die hierdoor iets kleiner in omvang zijn, dan wel aparte, kleine klassen voor lwoo-leerlingen) geen invloed heeft op het rendement. Maar een bepalende factor is volgens de schoolleiders wel de wijze van besteding van de financiële middelen die ten behoeve van de lwoo-leerlingen worden verstrekt, met name de inzet van 'meer handen in de klas'.

- **Opbouw personeelsbestand**
Als belangrijkste kenmerk van vmbo-scholen met een hoog rendement werd aangeduid een lerarenbestand dat in hoge mate in staat is om de leerlingen uit de G4 te motiveren en te boeien. Hiervoor is noodzakelijk dat de leraren beschikken over:
 - specifieke pedagogische competenties;
 - mogelijkheden om aan te sluiten bij de leef- en belevingswereld van de leerlingen.

Uit dit alles kan de conclusie worden getrokken dat vooralsnog vooral het element 'opbouw personeelsbestand' als een belangrijk kenmerk voor de beïnvloeding van het rendement van een vmbo-school in de G4 kan worden gezien. Voor de overige suggesties zou eventueel een aanvullende analyse duidelijkheid moeten of kunnen scheppen.

4 Conclusies

Uit het verkennend inspectieonderzoek naar het rendement van de vmbo-scholen in de G4 en naar de achtergronden van dit rendement, zijn de volgende conclusies te trekken.

Opbrengsten in de G4

Het rendement van de vmbo-scholen (onvertraagde doorstroom in de bovenbouw naar diploma) ligt in de G4 lager dan in de rest van Nederland. Vooral veel vmbo-scholen in Amsterdam (50 procent van de vmbo-scholen) en in Utrecht (64 procent) hebben een laag rendement, namelijk minder dan 80 procent van de leerlingen stroomt onvertraagd door naar het diploma.

Lwoo in de G4

Op de vmbo-scholen in de G4 zitten meer leerlingen met een lwoo-indicatie dan in de rest van Nederland. In Amsterdam is sprake van een dubbele concentratie van lwoo-leerlingen. Dit geldt komt doordat een beperkt aantal Amsterdamse vmbo-scholen een hoog aantal lwoo-leerlingen heeft en dat bijna de helft van de lwoo-leerlingen in de G4 in Amsterdam op school zit.

Gezakten en leerlingkenmerken in de G4

Vmbo-scholen in de G4 met een hoog percentage lwoo-leerlingen hebben niet vaker een hoog percentage gezakten. Dit is opmerkelijk. Het ontbreken van een relatie tussen lwoo-leerlingen en percentage gezakten zou kunnen worden verklaard vanuit de volgende overweging: scholen die lwoo-leerlingen opnemen, ontvangen hiervoor een aanvullende bekostiging. Het zou kunnen dat deze extra middelen zodanig worden ingezet dat dit ten goede komt aan een succesvolle schoolloopbaan van de lwoo-leerlingen. Er is wel een relatie tussen het percentage gezakten en het percentage niet-westerse allochtone leerlingen. Ook voor deze leerlingen worden aanvullende financiële middelen toegekend. Dit lijkt dan echter niet van doorslaggevende invloed.

De achtergrond van dit alles kan niet verklaard worden door het onderzoek van de inspectie. Nader onderzoek (met name naar de doelmatigheid van de besteding van de aanvullende financiële middelen) zal meer duidelijkheid kunnen brengen.

Schooluitval in de G4

De inspectie ziet dat er in de G4 meer vmbo-scholen zijn met een hoge schooluitval. Hieronder bevindt zich een aantal scholen met een hoog uitvalrisico. Dit aspect geldt in het reguliere inspectietoezicht als een risicofactor voor de kwaliteit van het onderwijs op de school.

Een nader onderzoek is nodig om te bepalen of een hoog percentage uitval vaker voorkomt op vmbo-scholen met een hoog percentage lwoo-leerlingen.

Kenmerken van vmbo-scholen met een hoog rendement

Het verkennend onderzoek heeft uitgewezen dat niet zo zeer het percentage lwoo-leerlingen als wel het percentage niet-westerse allochtone leerlingen een zeer belangrijke voorspellende factor voor het rendement is.

Om de precieze relatie tussen lwoo, etniciteit en rendement te kunnen vaststellen, zijn aanvullende en meer analyses nodig. De inspectie heeft daarom het plan om ook in de komende tijd de nieuwe opbrengstgegevens van de vmbo-scholen, met name in de G4, op een vergelijkbare manier als in dit onderzoek te analyseren, inclusief de hier bedoelde aanvullingen.

Behalve de (kenmerken van de) leerlingenpopulatie zijn nog enkele andere mogelijke kenmerken van vmbo-scholen met een hoog rendement uit het onderzoek naar voren gekomen. Uit analyse op het niveau van de afzonderlijke scholen bleek namelijk dat er grote verschillen in rendement te zien zijn op vmbo-scholen met hetzelfde (soms hoge) percentage lwoo-leerlingen en niet-westerse allochtone leerlingen.

Het betreft hier enkele andere elementen van de leerlingpopulatie, maar ook aspecten van het onderwijsproces en vooral kenmerken van het docentenbestand. Door schoolleiders wordt verondersteld dat bij de leerlingen kenmerken van belang zijn als leerachterstanden, sociale klasse en praktijkgerichtheid. Bij docenten gaat het om de mate waarin de docent de leerlingen weet te motiveren en boeien.

Conclusies

Uit dit alles trekt de inspectie de conclusie dat de opbrengsten van de vmbo-scholen in de G4 meer onder druk staan dan in de rest van Nederland. Hierbij spelen kenmerken van de leerlingpopulatie een grote rol.

Voor scholen en schoolbesturen betekent dit dat er aandacht nodig is voor de kenmerken van de leerlingpopulatie en voor de consequenties daarvan voor de inrichting van het onderwijs. Hierbij kan worden aangetekend dat er bij scholen en schoolbesturen geen belemmering hoeft te zijn bij de aanname van lwoo-leerlingen vanwege mogelijke negatieve effecten op de opbrengsten.

Voor de inspectie betekent het dat bij het risicogestuurd toezicht met deze conclusie nadrukkelijk rekening wordt gehouden, door de opbrengsten van de vmbo-scholen in de G4 op voorhand nader te analyseren.

Daarnaast is er aanvullend onderzoek nodig om de opbrengsten van de vmbo-scholen nader te kunnen duiden. Dat onderzoek zal bestaan uit het analyseren en interpreteren van de precieze relatie tussen lwoo, etniciteit en rendement, aan de hand van de nieuwe opbrengstgegevens van de vmbo-scholen, met name in de G4.

Ten slotte is het nodig om verder onderzoek te doen naar de kenmerken van scholen met een hoog dan wel laag rendement, anders dan de kenmerken van de leerlingpopulatie.

Door schoolleiders werd de opbouw van het personeelsbestand van belang geacht voor een hoog rendement (een lerarenbestand dat in hoge mate in staat is om de leerlingen uit de G4 te motiveren en te boeien). Scholen en schoolbesturen kunnen waar mogelijk met dit gegeven rekening houden. De inspectie zal nagaan of en zo ja op welke manier dit gegeven betrokken kan worden bij het toezicht, bijvoorbeeld bij het opstellen van het waarderingskader.